

Radni materijal

**Izvještaj o
procjeni uticaja propisa za
Zakon o veterinarstvu
("Službene novine Federacije BiH", br. 46/00)**

Na zahtjev ministra Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, tehničku stručnu podršku i pomoć pri izradi ovog prvog nacrta Procjene uticaja propisa (RIA) je osigurao USAID / Sweden FARMA II projekt.

Svibanj/maj 2017

Sadržaj

Lista skraćenica:.....	3
1. UVOD	4
2. DEFINIRANJE PROBLEMA.....	6
2.1 Ciljevi	9
2.2 Zaštita zdravlja životinja	10
2.2.1 Zaštita zdravlja životinja – predložene opcije.....	11
2.3 Veterinarsko javno zdravstvo	14
2.3.1 Veterinarsko javno zdravstvo – predložene opcije	16
3. POTENCIJALNI UTICAJI.....	18
3.1 Ekonomska analiza	18
4. PROVEDBA.....	18
5. INDIKATORI UČINKA – PRAĆENJE I EVALUACIJA	19
6. KONSULTACIJE	19
6.1 Aktivne konsultacije	19
6.2 Pasivne konsultacije	20
7. Rezime i preporuke	20

Lista skraćenica:

BiH - Bosna i Hercegovina

FBiH - Federacija Bosne i Hercegovine

RS - Republika Srpska

BDBiH - Brčko Distrikt BiH

MVTEO - Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine

FMPVŠ - Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

FUZIP - Federalna uprava za inspekcijske poslove

UzV - Ured za veterinarstvo

RIA - Procjena uticaja regulative (Regulatory Impact Assessment)

ZoV – Zakon o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini

ZoH – Zakon o hrani

FVO – Inspekcija za hranu i veterinarstvo EU (Food and veterinary office)

AIMCS – Jedinствeni sustva identifikacije i registracije kretanja goveda

EC – Europska komisija

MACRI

1. UVOD

Veterinarska djelatnost ima važnu ulogu u društvenom poretku svake države jer neadekvatno sprovođenje veterinarske djelatnosti rezultira povećanom pojavom zaraznih bolesti kod životinja, a u slučaju zoonoza i kod ljudi, hrana životinjskog podrijetla postaje često izvor zaraze, a država gubi mogućnost sudjelovanja u međunarodnoj trgovini životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla zbog opasnosti po zdravlje ljudi i životinja, radi čega je ustroj i provedba zaštite zdravlja životinja te provedba mjera veterinarskog javnog zdravstva prioritet od nacionalnog interesa za svaku državu. Dobro ustrojeni veterinarski servis ima za svrhu postizanje odgovarajućeg nivoa kontrole bolesti životinja i posljedičnog zadovoljavajućeg sustava sigurnosti hrane koji ulijeva povjerenje potrošačima, ohrabruje proizvođače, štiti okoliš i poljoprivredu te doprinosi mogućnosti trgovine životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla sa trećim zemljama.

Zakonom o veterinarstvu ("Službene novine Federacije BiH", br. 46/00 (u daljnjem tekstu: Zakon) uređuje se zaštita zdravlja životinja, veterinarsko-zdravstvena preventiva u prometu i proizvodnji, veterinarska zaštita dobrobiti životinja, organizacija i provođenje veterinarske djelatnosti, naknade i troškovi, nadzor nad provođenjem zakona, kazne i druga pitanja od značaja za organizaciju i funkcioniranje veterinarstva na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine.

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (FMPVŠ) je ključna institucija u primjeni ovog Zakona uz nadležna tijela kantona/županija. Zakon je donešen prije više od petnaest godina i u međuvremenu nije mijenjan, iako je došlo do značajnih promjena u organizaciji veterinarskog servisa u BiH nakon njegovog usvajanja. Tako je krajem 2000. godine, na temelju zahtjeva za izvoz proizvoda životinjskog podrijetla u EU, Bosnu i Hercegovinu posjetila prva FVO inspekcija nakon rata s ciljem procjene veterinarske službe BiH. U svom izvještaju misija je dala ukupno 23 preporuke, koje su obuhvatale nedostatke od registracije posjeda, prijave bolesti, jačanja laboratorija, poboljšavanje suradnje između entiteta i BD, uspostave sistematičnog monitoringa rezidua, prioritizacija službenih kontrola, uspostava jedinstvenih certifikata, modernizacija klaonica i uvođenje sustava samokontrola i koje su rezultirale uspostavom Ureda za veterinarstvo BiH (UzV) pri Vijeću ministara ubrzo nakon odlaska misije. UzV je ubrzo postao sastavni dio Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MVTEO) kao krovna institucija nadležna za veterinarstvo u Bosni i Hercegovini, a 2003. godine usvojen je Zakon o veterinarstvu u BiH („Službeni glasnik BiH“ 34/02) kao krovni zakon koji regulira ukupnu veterinarsku djelatnost u BiH i koji je u prelaznim odredbama izrekom odredio potrebu usklađivanja entitetskih zakona o veterinarstvu sa državnim zakonom u roku od jedne godine od njegovog usvajanja. Glavna aktivnost u tom periodu je bila uspostava jedinstvenog sustava označavanja i registracije kretanja goveda (AIMCS) što je rezultiralo uspostavom Agencije za označavanje životinja sa sjedištem u Banjoj Luci koja je kasnije postala sastavni dio UzV. Tijekom 2004. godine Ured za veterinarstvo je preuzeo od nadležnih tijela entiteta sve poslove iz domene međunarodne trgovine od izdavanja rješenja za uvoz životinja i proizvoda životinjskog podrijetla, do nadležnosti za provođenje veterinarskog nadzora na graničnim prijelazima skupa sa veterinarskim inspektorima koji su taj nadzor provodili. Iste godine donešen je i prvi plan monitoringa rezidua, kao prvi program koji se počeo provoditi jedinstveno na području cijele BiH i koji je predstavljao prvi preduvjet za stvaranje uvjeta za izvoz u EU. Usvojen je i Zakon o hrani („Službeni glasnik BiH“ 50/04) kojim je preuzeta uredba 178/2002 koja je revolucionizirala sustav sigurnosti hrane u EU i dovela do promjene paradigme u odnosu na odgovornost za zdravstvenu ispravnost hrane te postavio nove standarde i principe u pristupu osiguranju zdravstveno ispravne hrane kojim je uspostavljena još jedna institucija na državnom nivou – Agencija za sigurnost hrane, koja je jednim dijelom postala nadležna i za hranu životinjskog podrijetla. Došlo je do transformacije i promjena u organizaciji rada inspeksijskih tijela u FBiH pa su svi inspektori, uključujući i veterinarske inspektore prešli u novoosnovanu Upravu za inspeksijske poslove FBiH, koja je objedinila sve aktivne inspekcije u FBiH i čiji rad je bio reguliran posebnim zakonom, neovisno od Ministarstva poljoprivrede FBiH.

Uspostavom novih institucija na nivou države nadležnih za veterinarstvo i sigurnost hrane, izmještena je aktivnost kreiranja politika u ovim oblastima iz entitetskih ministarstava u novoformirane državne institucije. Zakonodavstvo na državnom nivou obavezuje institucije na državnom nivou na suradnju sa nadležnim entitetskim institucijama po pitanju utvrđivanja politika u ovim sektorima, tako da entiteti ovim činom nisu ništa izgubili, ali je uspostavom novog načina rada postao suvišan stari pristup sadržan u trenutnim odredbama Zakona, u kojima je propisano da većinu podzakonskih akata donosi federalni ministar, iako su takvi akti već usvojeni na nivou države BiH. Kao rezultat razvoja događaja u posljednjih petnaest godina, nadležna entitetska ministarstva su postala više usmjerena na organizaciju i operativnu provedbu pojedinih politika, samostalno ili u suradnji s kantonalnim ministarstvima, pa bi nove zakonske odredbe trebale biti najviše usmjerene na efikasnu organizaciju veterinarske službe za što jednostavniju provedbu operativnih zadataka i kvalitetnu koordinaciju i suradnju sa institucijama nadležnim za veterinarstvo, kako na državnom, tako i na kantonalnom nivou.

Imajući u vidu sve promjene u organizaciji veterinarske službe u BiH do kojih je došlo nakon usvajanja Zakona, postojeći Zakon ne prepoznaje trenutno stanje na terenu i izazove s kojima se nositelji veterinarske djelatnosti svakodnevno susreću.

Za razliku od Federacije BiH, Republika Srpska (RS) je u nekoliko navrata nadopunjavala svoj zakon o veterinarstvu i donijela novi Zakon o veterinarstvu u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“, br. 42/08 i 06/12) koji je usaglašavan sa ZoV i kojim je regulirana suradnja entitetskih nadležnih organa sa UzV iako i dalje ima dupliranje u dijelovima koji se odnose na donošenje podzakonskih propisa. Postojeće uređenje dovodi do neujednačene organizacije veterinarske djelatnosti u entitetima BiH i posljedičnih nejednakih uvjeta poslovanja za nositelje veterinarske djelatnosti i korisnika njihovih usluga. Vrijedno je napomenuti da se u RS-u u proceduri nalazi nacrt novog zakona o veterinarstvu u kojem se niti jednom riječju ne spominje UzV pa bi njegovim usvajanjem postalo upitno daljnje funkcioniranje veterinarskog sustava u BiH s aspekta suradnje veterinarskih nadležnih tijela iz RS-a i UzV.

Terminologija postojećeg zakona ne sadrži termine službeni veterinar i službena kontrola koji su okosnica svih aktivnosti u EU zakonodavstvu, a potrebno je revidirati i ostale termine i njihove definicije kako bi se uskladili sa zahtjevima EU legislative. U važećem Zakonu ne postoji zakonski okvir za praćenje zdravlja životinja na način kako je to uređeno legislativom Europske unije, što se prvenstveno odnosi na definiranje zdravstvenog statusa stada, regije odnosno zemlje, u odnosu na određene bolesti životinja koje su od posebnog značenja. Ne postoji zakonski temelj za dugoročne planove iskorjenjivanja određenih zaraznih ili nametničkih bolesti niti za krizne planove u slučaju izbijanja pojedinih bolesti, a liste bolesti propisane odredbama Zakona više nisu u skladu sa listom kakvu definira Međunarodna organizacija za zdravlje životinja (OIE). Nije propisano sankcioniranje u slučaju da se na gospodarstvu ne ispunjavaju propisi o označavanju kakvo bi bilo sukladno propisanom u legislativi Europske unije, a posjednici životinja nemaju jednostavnu mogućnost označavanja svojih životinja. Navedeni nedostaci imaju za posljedicu nemogućnost daljnjeg usklađivanja s *acquisom*, nemogućnost implementacije europskih standarda, dugoročno poskupljuju mjere kontrole zaraznih ili nametničkih bolesti, a stočarstvo kao gospodarsku granu čine manje konkurentnom. Novi sustav sigurnosti hrane (tzv. „higijenski paket“) i hrane za životinje u središte odgovornosti za sigurnost hrane i hrane za životinje postavlja prije svega subjekte u poslovanju s hranom odnosno hranom za životinje i posjednike životinja. Uvode se sustavi samokontrole te se u skladu s procjenom rizika određuju i načini i frekvencije kontrola. Stvaraju se pretpostavke da se službene kontrole obavljaju na učinkoviti i racionalniji način te da se sustavno riješi problem sukoba interesa u obavljanju veterinarskih pregleda i kontrola. Zakonom koji je na snazi promet životinja uređen je na način da propisuje obvezne kontrole pri utovarima, istovarima, pretovarima i uvjete koje je potrebno ispuniti da bi takav promet bio dozvoljen. U postupku usklađivanja legislative,

zdravstvena zaštita životinja mora biti organizirana na način da je poznat zdravstveni status stada, regije odnosno zemlje, iz čega proizlazi i potreba za optimiziranjem kontrola, i to na način da se ne umanjuje njihova efikasnost. Važeće zakonske odredbe koje se odnose na promet proizvoda životinjskog podrijetla također ne pružaju mogućnost daljnjeg usklađivanja s relevantnom legislativom Europske unije, te su potrebne izmjene s paralelnom implementacijom temeljnih odredbi „higijenskog paketa“. U EU unutarnji promet proizvoda životinjskog podrijetla ne zahtjeva izdavanje veterinarskih dokumenata obzirom da je odgovornost za zdravstvenu ispravnost prenesena na proizvođače.

Prema članu 70. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, vlasti Bosne i Hercegovine imaju obavezu da osiguraju usklađivanje svog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, kao i njegovu propisnu primjenu i provođenje, koje počinje danom potpisivanja navedenog sporazuma (16. juna 2008.). Ovim članom je propisano da se usklađivanje u svojoj ranijoj fazi fokusira na unutrašnje tržište kao i na druge oblasti vezane za trgovinu. Dalje, prema članu 95. navedenog Sporazuma, modernizacija poljoprivrede i ispunjavanje veterinarskih zahtjeva EU kao i postepeno usklađivanje zakonodavstva i prakse Bosne i Hercegovine s pravilima i standardima EU u ovoj oblasti predstavlja jedan od prioriteta. S tim u vezi, u izradi ovog Izvještaja uzeta je u obzir obaveza usklađivanja zakonodavstva sa ključnim propisima EU, koji su navedeni u **Prilogu 1**. Usklađivanje sa zakonodavstvom EU u ovoj oblasti je vrlo značajno za našu zemlju zbog stvaranja sustava kontrole i nadzora koji će moći jamčiti za zdravstvene ispravnost proizvoda životinjskog porijekla, te shodno tome predstavlja glavni element u području odobravanja izvoza proizvoda životinjskog porijekla iz BiH u EU.

NAVESTI OSNOV ZA IZRADU RIA-E

Opći cilj ovog izvještaja je da procijeni različite opcije za reformu ovog Zakona, odnosno njegovih najkritičnijih dijelova. RIA izvještaj bi trebao osigurati informacije Vladi Federacije BiH o različitim opcijama u svrhu dostizanja spomenutih ciljeva, odnosno racionalnog i dosljednog izbora mogućih regulatornih mjera. Postoji nekoliko kriterija odlučivanja koji se uobičajno koriste kod ovakve analize, uključujući: princip koristi i troškova, ekonomska analiza troškova i koristi, tzv. Cost benefit analysis (CBA), princip troškovne učinkovitosti, procjena rizika ili diskontiranje i vremenska preferencija. Sve ove metode su usko povezane i koriste ekonomske vrijednosti za koristi i troškove. Prilikom procjene uticaja potrebno je uzeti u obzir pojavu koristi i troškova kroz vrijeme, te ukazati na neizvjesnost i rizik koji su povezani s time.

Cilj je kvalitativnom i kvantitativnom analizom doći do rješenja kojim će se unaprijediti postojeći tržišni okvir, ali i ojačati konkurentnost. U sveobuhvatnom procesu izrade Izvještaja implementirane su sljedeće faze – istraživanje trenutne situacije, konsultacije, priprema prijedloga Izvještaja, istraživanje putem upitnika, te procjena troškova primjenom metodologije utvrđivanja troškova usklađenosti (CCS). S tim u vezi, ova RIA će prvo obraditi pitanje da li se zakon treba mijenjati, i ako da, onda u kom pravcu da se mijenja u ovim oblastima:

- Zaštita zdravlja životinja
- Veterinarsko javno zdravstvo

2. DEFINIRANJE PROBLEMA

Usvajanjem Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini kao krovnog državnog zakona došlo je značajnih promjena u reguliranosti područja veterinarstva u BiH koje su zahtjevale da budu na odgovarajući način adresirane u tada postojećim zakonima i podzakonskim aktima Federacije BiH

koje su uređivale područje veterinarstva. Donošenjem državnog zakona, veliki broj poslova i aktivnosti koje su po entitetskom zakonu o veterinarstvu bile u nadležnosti federalnog ministra poljoprivrede ili Vlade Federacije BiH date su u nadležnost direktora Ureda za veterinarstvo BiH, Ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa odnosno Vijeća ministara. (npr. Definiranje obaveza vlasnika životinja u smislu prijave zaraznih bolesti, određivanje vrste i sadržaja evidencija koju vlasnici životinja moraju voditi, temeljnih znanja koja trebaju posjedovati, registracija, kontrola i prijava objekata, štala, prijevoznika, sabirnih centara, trgovaca, kao i životinja, određivanje liste zaraznih bolesti koje se prijavljuju i obavezno suzbijaju, način njihove prijave, određivanje ugroženog i zaraženog područja, donošenje detaljnih pravila o suzbijanju zaraznih bolesti, dijagnostičke i profilaktičke mjere koje se svake godine provode za otkrivanje i sprječavanje pojave zaraznih bolesti (godišnja naredba), označavanje životinja, certificiranje pošiljaka životinja i proizvoda životinjskog podrijetla, detaljni uvjeti za obilježavanje proizvoda, uvjeti za izdavanje, sadržina i oblik veterinarskog certifikata ili potvrde, detaljna sadržina veterinarske upute, osobe koje je mogu izdati i druge mjere koje je potrebno poduzeti u slučaju izdavanja uputa, detaljni uvjeti o označavanju i certificiranju prehrambenih proizvoda, veterinarska kontrola trgovine životinjama, prehrambenim proizvodima, sirovinama, proizvodima i otpacima, zabrana trgovine, međunarodni promet životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla, inspekcija prilikom uvoza, detaljni veterinarski uvjeti za proizvodnju, puštanje u promet i trgovinu sirovinama, proizvodima, prehrambenim proizvodima životinjskog podrijetla, stočnom hranom, otpacima, otpadnim vodama, čvrstim i tečnim đubrivom, detaljni veterinarski uvjeti za transmisivne spongiformne encefalopatije, detaljni uvjeti za razvrstavanje objekata i postupak za upis objekta u upisnik, veterinarska inspekcija i kontrola, ostaci (rezidue) štetnih i zabranjenih tvari u životinjama, sirovinama, prehrambenim proizvodima i stočnoj hrani, osiguravanje zdravstvene ispravnosti stočne hrane, kontrola stočne hrane i izdavanje certifikata, preventiva u razmnožavanju životinja, proizvodnja, skladištenje i plasiranje sjemena za umjetno osjemenjavanje životinja na tržište, postupanje s trupovima uginulih životinja i otpacima, uvjeti za veterinarske laboratorije, uvjete za veterinarske organizacije, upisnik veterinarskih organizacija, uspostavu baze podataka za provedbu veterinarskih djelatnosti).

Analizom problema u primjeni ovog zakona može se uočiti jedan segment problema koji se odnosi na neusklađenost ovog zakona sa državnim zakonodavstvom, odn. relevantnom legislativom EU, dok se s druge strane uočavaju problemi koji proizlaze iz kompleksne organizacije Federacije BiH i nedovoljne koordinacije nadležnih tijela na svim razinama u svrhu osiguranja efikasne primjene svih propisa na snazi radi osiguranja zdravstvene ispravnosti proizvoda životinjskog porijekla, povoljne epidemiološke situacije na polju zdravlja životinja i posljedičnog izvoza proizvoda na tržište EU. Efikasan veterinarski servis ima izravan i povoljan utjecaj na zdravlje stanovništva i ekonomiju svake zemlje.

Usvajanjem državnog zakona o veterinarstvu Federalno ministarstvo je prestalo biti nadležno za predlaganje ili donošenje velikog broja podzakonskih akata koji reguliraju navedene oblasti, jer je te poslove, sukladno državnom zakonu o veterinarstvu u najvećoj mjeri preuzeo Ured za veterinarstvo BiH. Obzirom da je državnim zakonom o veterinarstvu predviđeno da se donošenje bližih propisa koji reguliraju ove oblasti provodi u tijesnoj suradnji sa entitetskim nadležnim tijelima, Federalno ministarstvo je preko svog sektora za veterinarstvo koje sudjeluje u ovim aktivnostima zadržalo mogućnost da implementira federalne politike u podzakonske akte koji se na temelju njega donose.

Državni zakon je u prelaznim odredbama u čl. 99. obavezao entitete da usklade postojeće zakone o veterinarstvu u roku od godinu dana, ali to u slučaju Federalnog zakona o veterinarstvu nakon 15 godina još nije učinjeno. Ovakva situacija je izvor velike pravne nesigurnosti jer postojanje dva zakona koji su neujednačeni u svojim odredbama dovodi do selektivne primjene i proizvoljnog odabira odredbi koje će se u konačnici poštovati od strane krajnjih korisnika pa čak i nadležnih tijela koji kontroliraju njihovu provedbu. Nadležna inspekcijska tijela se u svojim rješenjima pozivaju na odredbe jednog ili drugog zakona ovisno o situaciji i problemu kojeg rješavaju. Dosadašnjom

primjenom odredbi ovog Zakona u praksi uočeno da one imaju određeni broj značajnih nedostataka koji negativno djeluju na nesmetan rad i funkcioniranje organa uprave i poslovanje subjekata u poslovanju s hranom. Ovu situaciju je također teško objasniti i u postupku pregovaranja i pristupu EU, prilikom dolazaka inspekcije za odobravanje izvoza životinja i proizvoda životinjskog podrijetla u EU. Usvajanjem Zakona o hrani na državnom nivou uvedeni su novi koncepti u osiguravanju zdravstveno ispravne hrane, pa se tako u svrhu osiguravanja visoke zaštite potrošača s jedne strane i optimiziranja korištenja resursa tijela koja provode službenu kontrolu s druge strane, u svakodnevnoj provedbi veterinarske kontrole i nadzora putem službenih kontrola primjenjuju principi analize rizika. Subjekti u poslovanju s hranom u svim fazama proizvodnje, prerade, obradbe i distribucije dužni su osigurati da hrana zadovoljava odredbe propisa o hrani relevantnih za njihove djelatnosti i nadzirati poštivanje propisa, pa više nije neophodno da službeni veterinar stalno boravi u nekim objektima za proizvodnju hrane životinjskog podrijetla nego kontrolu provodi na bazi procjene rizika i unaprijed određene učestalosti potrebnih kontrola. Pretpostavka za funkcioniranje ovog novog pristupa je i obaveza subjekata u poslovanju s hranom da uspostave odgovarajući sustav samokontrole i sljedivosti.

Neusklađenost propisa između entitetske i državne razine u oblasti veterinarstva i sigurnosti hrane predstavlja glavnu zapreku za daljnje usklađivanje bosanskohercegovačkog zakonodavstva s EU *acquisom*, u području zdravstvene zaštite životinja, sigurnosti hrane, unutarnjeg prometa te sustava provedbe službenih kontrola.

Zakonodavstvo Europske unije temelji se na drugačijem pristupu, koji odgovornost za sigurnost hrane i zdravstvenu zaštitu životinja određuje za subjekte u poslovanju s hranom i posjednike životinja te uspostavlja učinkoviti sustav kontrole i nadzora.

Važećim zakonskim odredbama kontrola hrane i hrane za životinje uređena je na način kojim nije moguće primijeniti Uredbe tzv. "higijenskog paketa" koje uvode jedinstveni horizontalni pristup u kontroli hrane, odgovornost za sigurnost hrane i hrane za životinje prenose na subjekte u poslovanju s hranom te naglasak stavljaju na samokontrole, pa shodno tome i na drugačiji način uređuju pitanje službenih kontrola, posebno vodeći računa o izbjegavanju sukoba interesa. Kod odobravanja objekata za proizvodnju hrane u EU legislativi procedura podrazumijeva probni rok od 3 mjeseca za koje vrijeme se trebaju uhodati procedure samokontrole kako bi se mogle provjeriti nakon isteka probnog perioda, koji se eventualno može produžiti za još toliko, nakon čega se u slučaju pozitivne ocjene izdaje rješenje o ispunjavanju uvjeta za obavljanje tražene djelatnosti bez ograničenog roka trajanja. Odredbom čl. 21. postojećeg zakona rok važenja takvog rješenja ograničen je na dvije godine nakon čega se procedura odobravanja ponovo provodi. Nejasni su razlozi za ovakva rješenja obzirom da su svi odobreni objekti pod nadzorom nadležne veterinarske inspekcije koja može zabraniti rad svim objektima koji prestanu ispunjavati propisane zahtjeve za djelatnost kojom se bave. U postojećem zakonu je veterinarska kontrola neprecizno definirana, jer je u čl. 72. određeno da pregled u klaonici vrši nadležna veterinarska organizacija, a u čl. 139. st. 8 ti poslovi su dodjeljeni kantonalnom inspektor, pa tako na osnovu ovog članka u sarajevskom i zapadnohercegovačkom kantonu sve veterinarsko-zdravstvene preglede, kontrole i nadzor obavljaju kantonalni inspektori, dok je u ostalim kantonima taj posao organiziran na način da u izvoznim objektima VZ preglede provode kantonalni inspektori, dok u ostalim objektima preglede provode ovlaštene veterinarske organizacije. Ova situacija je dodatno komplicirana obveznim kontrolama pri utovarima, istovarima i pretovarima pošiljki životinjskog podrijetla koje moraju biti najavljene 24 sata ranije, jer imajući u vidu količinu dnevnih utovara, istovara i pretovara pošiljki proizvoda životinjskog podrijetla postaje razvidno da je tu odredbu nemoguće ispoštovati. Važeće zakonske odredbe koje se odnose na promet proizvoda životinjskog podrijetla također ne pružaju mogućnost daljnjeg usklađivanja s relevantnom legislativom Europske unije, te su potrebne izmjene s paralelnom implementacijom temeljnih odredbi „higijenskog paketa“.

Postojeća rješenja u zakonskim odredbama koje uređuju obavljanje veterinarske djelatnosti zahtijevaju promjene u dijelu koji se odnose na obavljanje poslova iz domena javnih ovlasti od strane ovlaštenih veterinarskih organizacija. Naime, u proteklom periodu započet je proces uspostave privatnih veterinarskih organizacija u Federaciji BiH, pa se na nekoj epizootiološkoj jedinici može naći da djeluje više ovlaštenih veterinarskih organizacija, od kojih su neke i u privatnom vlasništvu. Dosadašnja praksa odobravanja njihovog rada podrazumijevala je u potpunosti ravnopravan status sa javnim veterinarskim organizacijama, bez da se vodilo računa o eventualnom sukobu interesa koji se u takvim slučajevima može javiti, naročito ako su vlasnici takvih privatnih veterinarskih organizacija velike kompanije koje se pojavljuju i kao subjekti u poslovanju s hranom. Primijećeni su i problemi prilikom provedbe godišnje naredbe, kada se pojedine veterinarske organizacije utrkuju kako bi provele mjere na nekom ekonomski bogatom području, dok izbjegavaju odlazak na manje atraktivna i udaljena područja. Na ovaj način se ne može osigurati cilj provedbe takvih mjera za čiji uspjeh je bitan što veći obuhvat populacije na kojoj se provode. Ova situacija ima svojih negativnih posljedica i u sustavu označavanja životinja i registracije kretanja jer nijedna pojedinačna veterinarska organizacija nije izravno odgovorna za provedbu tog sustava, ako na području neke općine ima više registriranih veterinarskih organizacija. U postojećem zakonu nema odredbi koje bi omogućile davanje koncesija za obavljanje veterinarske djelatnosti na pojedinom području, a u novije vrijeme ovaj problem se pokušava riješiti pravilnikom o raspodjeli terena, koji još nije zaživio u praksi. Financiranje mjera za kontrolu bolesti se vrši sredstvima iz transfera za veterinarstvo koja su uglavnom nedostatna za cjelovitu provedbu svim planiranih mjera, pa bi u novim rješenjima trebalo razmisliti o stvaranju preduvjeta za osnivanje Fonda za zdravstvenu zaštitu životinja iz kojega bi se financirale mjere kontrole zaraznih bolesti i nadoknade za neškodljivo uklanjanje životinja i proizvoda u sklopu provedbe mjera kontrole i suzbijanja bolesti životinja. Propisani način plaćanja za obavljene veterinarsko- zdravstvene preglede i kontrole u dosadašnjem razdoblju pokazao se nedostatnim za sprječavanje sukoba interesa u obavljanju propisanih kontrola, a i visina naknada nije usklađena sa državnim legislativom.

Važećim Zakonom su u sustavu inspeksijskog nadzora određena prava i obveze federalnih i kantonalnih veterinarskih inspektora, u odnosu na način obavljanja veterinarskih pregleda i kontrola. Ovakav sustav pruža samo djelomično mogućnost za usklađivanje sa zakonodavstvom Europske unije u obavljanju službenih kontrola te se nužno moraju stvoriti pretpostavke za usvajanje modela službenih kontrola kakav je propisan, prvenstveno Uredbama „higijenskog paketa“ i uvažavanjem principa analize rizika

Razmatrajući sve iznijete probleme jasno je da postoji snažna potreba za izmjenom postojećeg zakona i s gledišta zaštite zdravlja životinja i ljudi, osiguranja zadovoljavajućeg stupnja sigurnosti hrane i zaštite potrošača, stvaranja povoljnog poslovnog ambijenta uklanjanjem nepotrebnih opterećenja subjekata u poslovanju s hranom, te stvaranja uvjeta za nesmetanim izvozom u EU svih proizvoda životinjskog podrijetla za koje postoje tržišni interes.

Konstatujući da je neminovno da se Zakon mijenja, Radna grupa Vlade Federacije BiH je odlučila da bi se, u okviru identificiranih oblasti Zakona, trebale razmotriti tri opcije za reformu ovog Zakona, odnosno da se za svaku oblast utvrdi da li je izmjena zakona neophodna ili se može zadržati u neizmijenjenom obliku, da li je dovoljno prečistiti i dopuniti postojeći tekst Zakona, ili je ipak neophodno poduzeti sveobuhvatnu reformu, te sistemski unaprijediti odredbe Zakona usvajanjem novog teksta Zakona i adekvatnim usklađivanjem sa zakonodavstvom EU.

2.1 Ciljevi

Opći cilj procjene uticaja propisa (RIA) na ovaj zakon je unaprjeđenje zakonskog okvira kojim je regulirana veterinarska djelatnost u Federaciji BiH, u cilju:

- Zaštite zdravlja životinja i ljudi
- Dobivanja zdravstveno sigurne hrane životinjskog podrijetla
- Rasterećenja subjekata u poslovanju s hranom,
- Harmonizacije sa legislativom EU,
- Jačanja suradnje između različitih nivoa vlasti radi povećanja efikasnosti veterinarskog sustava i stvaranja preduvjeta za izvoz u EU
- Sustavne provedbe svih veterinarskih propisa na snazi

Sukladno članu 70. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu postepenog usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa pravnim propisima EU (acquisem – pravnom tečevinom), kao i njegovu propisnu primjenu i provođenje. Obaveza je u prvom periodu usmjeriti se na osnovne elemente pravne tečevine vezane za unutrašnje tržište kao i na druge oblasti vezane za trgovinu, a kasnije i na preostale dijelove pravne tečevine EU, od kojih je poljoprivreda i veterinarstvo prema članu 95. jedan od prioriteta.

Oblast veterinarstva i sigurnosti hrane je reguliran nizom uredbi i smjernica čiji pregled je dat u Prilogu 1. Preuzimanje EU legislative u domaće zakonodavstvo je proces koji bi se trebao provoditi po jedinstvenom Planu preuzimanja u kojemu je jasno navedeno koje propise iz EU ili dijelove propisa će preuzeti pojedina nadležna tijela u BiH sukladno svojoj nadležnosti. Uspostavom Ureda za veterinarstvo BiH u okviru Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa stvoreno je tijelo koje je nadležno za veći dio poslova koji su regulirani trenutno važećim zakonom o veterinarstvu u Federaciji BiH, a čiji nositelj je bilo ministarstvo poljoprivrede FBiH. Iako je Ured uglavnom nadležan da samostalno ili u suradnji s entitetima predlaže i donosi politike koje će se provoditi u veterinarskom sektoru, njihova provedba je i dalje u potpunoj nadležnosti Federacije BiH odnosno kantona/županija, pa bi se prilikom izrade izmjena postojećeg teksta Zakona ili izrade novog teksta trebalo usmjeriti prvenstveno na primjenu i provedbu propisa i politika koje su usvojene na državnom nivou i koje su usklađene sa EU legislativom, odnosno na uređivanje oblasti koje nisu regulirane na nivou države sukladno najboljim praksama u EU. Dobra praksa bi bila i da se koriste isti termini koji se koriste u državnim zakonima i podzakonskim aktima, odnosno da se njihove definicije u potpunosti preuzmu.

Ovaj Izvještaj bi fokusirajući se na Zakon u FBiH, trebao dati informacije o različitim opcijama u svrhu unprjeđenja ovog propisa, te bi trebao pomoći da se predlože opcije i za njegovu bolju implementaciju. To znači da treba utvrditi da li je izmjena Zakona neophodna ili se Zakon može zadržati u neizmijenjenom obliku, te da li je dovoljno samo unaprijediti postojeći tekst Zakona, ili je ipak neophodno poduzeti sveobuhvatnu reformu, te sistemski unaprijediti odredbe Zakona usvajanjem novog teksta Zakona i adekvatnim usklađivanjem sa pravnom tečevinom EU u ovoj oblasti.

2.2 Zaštita zdravlja životinja

Na temelju prikupljenih informacija zaštita zdravlja životinja u Federaciji BiH se trenutno provodi uglavnom na temelju propisa koje predlaže ili donosi Ured za veterinarstvo BiH. Propisi koji reguliraju način suzbijanja zaraznih bolesti u slučaju pojave su ili preuzeti iz bivše SFRJ ili su doneseni na prijedlog Ureda. Godišnja naredba u kojoj su određene dijagnostičke i profilaktičke mjere koje će se u tekućoj godini provoditi je donesena od strane Ureda, dok entitetska ministarstva imaju obavezu organizacije operativne provedbe svih propisanih mjera. U trenutno važećem Zakonu ne postoji zakonski okvir za praćenje zdravlja životinja na način kako je to uređeno legislativom Europske unije, što se prvenstveno odnosi na definiranje zdravstvenog statusa stada, regije odnosno zemlje, u odnosu na određene bolesti životinja koje su od posebnog značenja (npr. bruceloza, tuberkuloza i enzootska leukoza goveda). Dijagnostičke mjere koje se za ove bolesti svake godine provode nemaju

za cilj stjecanje statusa i posljedičnog prorjeđivanja testiranja, čime bi se stvorili preduvjeti za olakšanu trgovinu životinjama i proizvodima od životinja koje ove bolesti pogađaju, odnosno, u slučaju stvaranja preduvjeta za proglašenje BiH slobodne od ovih bolesti, raspoloživi resursi bi se mogli usmjeriti na oslobađanje od nekih drugih bolesti od značaja za zaštitu zdravlja ljudi ili važnih za međunarodnu trgovinu. Ne postoji zakonski temelj za dugoročne planove iskorjenjivanja određenih zaraznih ili nametničkih bolesti niti za krizne planove u slučaju izbijanja pojedinih bolesti, a liste bolesti propisane odredbama Zakona više nisu u skladu sa listom kakvu definira Međunarodna organizacija za zdravlje životinja (OIE). Prilikom provedbe mjera propisanih godišnjom naredbom, najveća efikasnost je kod onih mjera koje se financiraju iz proračuna, dok se mjere koje se trebaju financirati od strane vlasnika životinja vrlo loše provode, osim u slučajevima kad je njihova provedba postavljena kao uvjet za dobivanje poticaja. Dodatni problem u provedbi mjera iz godišnje naredbe predstavlja i to što nije jasno određena veterinarska organizacija koja će biti odgovorna za provedbu obaveznih mjera na nekom području. Dešavalo se i da u trenutku provođenja nekih mjera nije bilo registriranog dijagnostičkog sredstva za provedbu te mjere u Federaciji BiH (tuberkulin) za što su Federalni inspektori izricali prekršajne sankcije i kažnjavali Veterinarske organizacije, što indicira da se proces registracije VMP, treba uskladiti sa određivanjem politika kontrole zaraznih bolesti i obratno. Prilikom suzbijanja žarišta zaraznih bolesti kantonalni inspektori koji vode cijeli slučaj nemaju nadležnost narediti ubijanje i neškodljivo uklanjanje životinja (što je česta mjera u dosta slučajeva) jer je to pravo zakonom dato samo glavnom federalnom veterinarskom inspektoratu, što ne omogućava brzo i efikasno djelovanje u svim slučajevima pojave zaraznih bolesti. Nadoknada štete za životinje koje su neškodljivo uklonjene je predmet dogovora između kantonalnog i federalnog nivoa, a taj proces često dugo traje sa neizvjesnim ishodom za vlasnika ubijenih životinja.

Označavanje i registracija kretanja životinja je glavni preduvjet za kontrolu i suzbijanje zaraznih bolesti, a u postojećem zakonu nije propisana kazna u slučaju da se na gospodarstvu ne ispunjavaju propisi o označavanju kakvo bi bilo sukladno propisanom u legislativi Europske unije, a posjednici životinja nemaju mogućnost samostalnog označavanja svojih životinja. Navedeni nedostaci imaju za posljedicu loše funkcioniranje sustava označavanja životinja i nemogućnost daljnjeg usklađivanja s *acquisom* i implementacije europskih standarda.

2.2.1 Zaštita zdravlja životinja – predložene opcije

Opcija A – Zadržati zakon o veterinarstvu u neizmjenjenom obliku u dijelu koji se odnosi na zaštitu zdravlja životinja

Ova opcija podrazumijeva zadržavanje postojećeg teksta u člancima Zakona koji se odnose na reguliranje mjera za osiguranje zdravlja životinja i ljudi te provedbe mjera kontrole zaraznih bolesti.

PREDNOSTI

- Nadležne institucije nastavljaju primjenjivati odredbe Zakona kao i do sada, a okvir za kontrolu zaraznih bolesti se ne mijenja.

NEDOSTACI

- **Ostaje neusklađenost sa državnim zakonom** i nemogućnost potpune implementacije zahtjeva iz EU legislative koji su potrebni za daljnji pristup BiH EU i otvaranje tržišta za domaće proizvode
- **Ostaje nemogućnost dodjele koncesija za obavljanje veterinarske djelatnosti** na određenom području i jasnog određivanja odgovorne veterinarske organizacije za provedbu mjera iz godišnje naredbe i obavljanje poslova u svezi označavanja životinja

- **Ostaje nemogućnost izricanja kaznenih odredbi posjednicima životinja** za propuste u provedbi sustava označavanja životinja čime se smanjuju šanse da se situacija u ovoj oblasti poboljša
- **Povećava se vjerojatnost da će se situacija sa zdravljem životinja i zdravljem ljudi** u slučaju zoonoza postepeno pogoršavati, a spremnost veterinarske službe za brzi odgovor u slučaju pojave novih bolesti (bolest kvrgave kože, bolest plavog jezika) vremenom postajati sve manja

Opcija B – Unaprijediti odredbe Zakona izmjenama i dopunama u dijelu zakona koji se odnosi na zaštitu zdravlja životinja

Cilj ove opcije je napraviti potrebne izmjene zakona kako bi se omogućilo korištenje iste terminologije kao i u državnom zakonu, omogućavanje davanja koncesija za obavljanje pojedinih veterinarskih djelatnosti, prepoznavanje nadležnosti institucija sa državnog nivoa sukladno ZoV, omogućavanje izrade i financiranja dugotrajnih programa kontrole zaraznih bolesti i sticanja statusa slobode od pojedinih zaraznih bolesti, omogućavanje financiranja i provedbe planova hitnih mjera u slučaju pojave naročito opasnih zaraznih bolesti za koje je ključno brzo djelovanje, izmjena kaznenih odredbi u pogledu odgovornosti posjednika životinja za provedbu označavanja životinja.

PREDNOSTI

- **Uspostavljanje efikasnog sustava kontrole zaraznih bolesti** kroz usaglašavanje sa odredbama državnog zakona o veterinarstvu i stvaranje preduvjeta za davanje koncesija veterinarskim organizacijama za provedbu mjera iz godišnje naredbe i poslove označavanja na nekom području,
- **Omogućavanje provedbe dugoročnih programa kontrole zaraznih bolesti** i posljedično sticanje službenog statusa slobode od istih radi stvaranja uvjeta za trgovinu živim životinjama i njihovim proizvodima
- **Stvaranje uvjeta za brzu reakciju** i suzbijanje pojave naročito opasnih bolesti koje se brzo šire (AI, FMD, KSK) kroz organizirani sustav za postupanje po planovima hitnih mjera

NEDOSTACI

- **Kompleksnost u osiguranju sprovođenja reforme**, uslijed potrebe za izmjenom većeg dijela zakonskih odredbi, terminološkog usklađivanja i dopune vezanih podzakonskih akata, a ako se pokaže da je potrebno promijeniti više od 50% teksta, onda se treba ići na izradu novog teksta umjesto izmjena i dopuna. Ovo može potencijalno predstavljati poteškoću, jer su ključni politička volja i spremnost nadležnih institucija za reformom.
- **Kompleksnost u osiguravanju pravilne primjene novih odredbi Zakona**, ovakva izmjena Zakona će doprinijeti uvođenju i primjeni novih praksi. Potencijalna poteškoća može biti otpor nadležnih organa i službenika u primjeni novih odredbi.
- **Ne bi se moglo postići adekvatno usklađivanje sa zakonodavstvom EU** u ovoj oblasti bez detaljnije analize i terminološkog usklađivanja sa ostatkom teksta Zakona.

Opcija C – Sistemski izvršiti reformu Zakona, usvajanjem novog teksta i usklađivanjem sa državnim zakonom o veterinarstvu i propisima EU, te usklađivanjem ostalih vezanih propisa u FBiH

Ova opcija predviđa suštinsku i temeljitu izmjenu teksta zakona koja će biti u potpunosti usuglašena sa državnim zakonom o veterinarstvu i relevantnim propisima EU. U novom tekstu bi se koristila ista terminologija i definicije termina, jasno bi se definirale nadležnosti pojedinih nivoa u Federaciji BiH po pitanju zaštite zdravlja životinja, stvorio bi se temelj za davanje koncesija za obavljanje veterinarske djelatnosti na određenom području, posebice a aspekta provedbe mjera određenih u godišnjoj naredbi i provedbe aktivnosti u sustavu označavanja životinja i registracije kretanja. Razradile bi se kaznene odredbe vezano za nepoštivanje odredbi u svezi označavanja životinja od strane posjednika životinja. Stvorili bi se uvjeti za usvajanje i provedbu dugoročnih programa kontrole zaraznih bolesti s ciljem sticanja statusa slobode od pojedinih zaraznih bolesti. Uspostavio bi se sustav za brzu reakciju u slučaju pojave naročito opasnih zaraznih bolesti koje se brzo šire, kako to predviđaju krizni planovi. Omogućila bi se bolja komunikacija između odjela odgovornih za politike zaštite zdravlja životinja i odjela za registraciju VMP, kako bi se omogućila pravovremena provedba svih planiranih mjera, odnosno spriječila provedba nedozvoljenih aktivnosti poput cijepjenja mimo odobrenih programa. U svrhu uspostave funkcionalnog i efikasnog veterinarskog servisa potrebno je definirati obaveznu razmjenu informacija između svih nadležnih tijela i nositelja veterinarske djelatnosti u oba smjera. Ovakvim pristupom bi se riješile postojeće nedoumice i umanjila pravna nesigurnost, te doprinijelo kontroli i zaštiti od neželjenih posljedica pojave zaraznih bolesti. Također, ovim pristupom bi se identificirali i svi vezani propisi, te njihovim izmjenama i dopunama bi se izvršila sveobuhvatna sistemska reforma.

PREDNOSTI

- **Jasan, precizan i usklađen zakonski okvir**, usvajanjem novog teksta Zakona bi se otklonili svi postojeći nedostaci, omogućila modernizacija i unapređenje ovog propisa, te u potpunosti otklonila pravna nesigurnost i ojačala konkurentnost tržišta FBiH. Ovim pristupom bi se odgovorilo i na zahtjeve postavljene od strane EU u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja, te usklađivanja s drugim međunarodnim standardima, odnosno usklađivanje sa zahtjevima EU u ovoj oblasti.
- **Povećanje efikasnosti provedbe godišnje naredbe**, raspodjelom terena i određivanjem odgovornih veterinarskih organizacija za provedbu mjera iz godišnje naredbe na određenom prostoru, kao i za registraciju imanja i prijavu kretanja životinja cijeli proces provedbe dobija novu dimenziju jer će biti jednostavno utvrditi odgovornost u slučaju neprovođenja mjera ili neispunjavanja propisanih obaveza. U paketu sa odgovarajućim kaznenim odredbama, ova mjera bi trebala osigurati nesmetano funkcioniranje cijelog sustava označavanja životinja.
- **Jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH**, usvajanjem jasnih odredbi Zakona, omogućavanje dugoročnih programa kontrole te njihovom efikasnom provedbom smanjuje se pojava zaraznih bolesti i podiže razina zaštite javnog zdravlja te kreiraju uvjeti za izvoz u EU životinja i proizvoda životinjskog podrijetla, što bi za rezultat trebalo imati veći angažman stanovništva u poljoprivrednoj djelatnosti čime se istovremeno unapređuje poslovno okruženje u FBiH, jača njena konkurentnost, povećava stupanj uporabe poljoprivrednog zemljišta i socijalna uključenost.

NEDOSTACI

- **Kompleksnost u osiguranju sprovođenja reforme**, usljed potrebe za izmjenom postojećih praksi te terminološkog usklađivanja i dopune vezanih podzakonskih akata. Ovo može potencijalno predstavljati poteškoću, jer su ključni politička volja i spremnost nadležnih institucija za reformom.
- **Kompleksnost u osiguravanju pravilne primjene novih odredbi Zakona**, ovakva izmjena Zakona će doprinijeti uvođenju i primjeni novih praksi. Potencijalna poteškoća može biti otpor nadležnih organa i službenika u primjeni novih odredbi.

2.3 Veterinarsko javno zdravstvo

Odobranje objekata za klanje životinja, rasijecanje i obradu mesa, mesa divljači, ribe, rakova, školjaka, puževa i žaba koji su namijenjeni javnoj potrošnji; prerađivanje mesa, mesa divljači, ribe, mlijeka, jaja, meda i ostalih proizvoda životinjskog podrijetla namijenjenih za ishranu ljudi putem javne potrošnje; hlađenje, zamrzavanje i/ili uskladištenje navedenih proizvoda, te prodaju odnosno promet tih proizvoda, ovisno o krajnjem tržištu vrše kantonalna i federalno ministarstvo, tako da objekte koji svoje proizvode plasiraju samo na domaćem tržištu odobrava nadležno kantonalno ministarstvo, dok objekte koji izvoze i na strana tržišta odobrava komisija iz federalnog ministarstva. U članku 19 je navedeno i da uvjete koje takvi objekti moraju ispunjavati donosi federalni ministar, što nije primjenjivo obzirom da su ti uvjeti određeni propisima na državnom nivou kojima je preuzet „higijenski paket“. U istom članku je predviđeno i da se donosi posebni propis za uvjete koje trebaju ispunjavati klaonice za klanje životinja iz uvoza, što više nije primjenjivo obzirom da državni propis koji to regulira ne pravi razliku između uvjeta za klaonice ovisno o njihovoj namjeni. Kod odobravanja objekata za proizvodnju hrane u EU legislativi procedura podrazumijeva probni rok od 3 mjeseca za koje vrijeme se trebaju uhodati procedure samokontrole kako bi se mogle provjeriti nakon isteka probnog perioda, koji se eventualno može produžiti za još toliko, nakon čega se u slučaju pozitivne ocjene izdaje rješenje o ispunjavanju uvjeta za obavljanje tražene djelatnosti bez roka trajanja. Odredbom čl. 21. postojećeg zakona rok važenja takvog rješenja ograničen je na dvije godine nakon čega se procedura odobravanja ponovo provodi. Nejasni su razlozi za ovakva rješenja obzirom da su svi odobreni objekti pod nadzorom nadležne veterinarske inspekcije koja može zabraniti rad svim objektima koji prestanu ispunjavati propisane zahtjeve za djelatnost kojom se bave. Način odobravanja objekata u RS-u ne podrazumijeva vremensko ograničenje trajanja rješenja o odobrenju, što stavlja u neravnopravan položaj vlasnike objekata iz Federacije BiH. U članku 24. određuje se da će federalni ministar odrediti dopuštene granice za sadržaj rezidua u hrani za životinje, a ova problematika je detaljno uređena i regulirana propisima na nivou države, koji su usklađeni sa EU legislativom što je i prepoznato kroz odobravanje plana monitoringa rezidua, kao prvog preduvjeta za stvaranje mogućnosti izvoza pojedinih grupa proizvoda u EU. Trenutno BiH u Odluci EC 2011/EU ima odobren Plan monitoringa rezidua za perad, proizvode ribarstva, med, mlijeko i jaja. U člancima 32. do 35. uređuje se neškodljivo uklanjanje lešina, konfiskata i proizvoda namijenjenih uništavanju. Ova oblast je također detaljno uređena na državnom nivou, usaglašena sa propisima EU koja predviđa kategorizaciju nusproizvoda životinjskog podrijetla u tri kategorije i prikladno upravljanje svakom kategorijom.

U poglavlju o veterinarsko-zdravstvenoj preventivi u prometu i proizvodnji propisana je procedura izdavanja odgovarajuće dokumentacije prilikom kretanja živih životinja i proizvoda i sirovina životinjskog podrijetla, nakon provedenog veterinarsko-zdravstvenog pregleda prilikom utovara, istovara ili pretovara. Članom 54. propisuje se obavezna najava svake pošiljke koja podliježe pregledu 24 sata ranije. Zakon propisuje da ove preglede provode veterinarske organizacije. Vezano za ove odredbe, postojeća rješenja u koje uređuju obavljanje veterinarske djelatnosti zahtijevaju promjene u dijelu koji se odnose na obavljanje poslova iz domena javnih ovlasti od strane ovlaštenih veterinarskih organizacija. Naime, u proteklom periodu započet je proces uspostave privatnih veterinarskih organizacija u Federaciji BiH, pa se na nekoj epizootiološkoj jedinici može naći da djeluje više ovlaštenih veterinarskih organizacija, od kojih su neke i u privatnom vlasništvu. Dosadašnja praksa odobravanja njihovog rada podrazumijevala je u potpunosti ravnopravan status sa javnim veterinarskim organizacijama, bez da se vodilo računa o eventualnom sukobu interesa koji se u takvim slučajevima može javiti, naročito ako su vlasnici takvih privatnih veterinarskih organizacija velike kompanije koje se pojavljuju i kao subjekti u poslovanju s hranom. Na taj način su privatne stanice bez ikakve dodatne procedure kroz koju bi se isključio eventualni sukob interesa, dobile mogućnost da provode veterinarske preglede i kontrole te izdaju odgovarajuću dokumentaciju iz

domena javnih ovlasti. Dodatan aspekt na pregledavanja pošiljki proizvoda životinjskog podrijetla prilikom utovara, pretovara i istovara baca činjenica da je usvajanjem zakona o hrani promijenjena paradigma u nositelju odgovornosti za zdravstvenu ispravnost proizvoda životinjskog podrijetla, pa je odgovornost u potpunosti prenesena na subjekt u poslovanju s hranom, čime se gubi potreba da treća strana potvrđuje ispravnost proizvoda za čiju zdravstvenu ispravnost ne snosi izravnu odgovornost, niti ima potpuni uvid u sve faze proizvodnje. Ova promjena paradigme je rezultat usklađivanja sa propisima EU i finalizirana je usvajanjem propisa iz tzv. „Higijenskog paketa“, pa je potrebno i u ovom zakonu uskladiti odredbe koje se odnose na veterinarske preglede sa državnim propisima i EU legislativom. Treći aspekt ovog problema nalazi se u domeni provedivosti jedne takve mjere imajući u vidu obim i količinu pošiljki koje podliježu pregledu s jedne strane i broj veterinaru i veterinarskih inspektora s druge strane, što čini ovu mjeru neprovedivom u realnosti. Po odredbama legislative EU, u unutarnjem prometu takve pošiljke prati samo komercijalni dokument.

Važećim zakonskim odredbama kontrola hrane i hrane za životinje uređena je na način kojim nije moguće primijeniti Uredbe tzv. "higijenskog paketa" koje uvode jedinstveni horizontalni pristup u kontroli hrane, odgovornost za sigurnost hrane i hrane za životinje prenose na subjekte u poslovanju s hranom te naglasak stavljaju na samokontrole, pa shodno tome i na drugačiji način uređuju pitanje službenih kontrola, posebno vodeći računa o izbjegavanju sukoba interesa.

Dio zakona koji regulira VZ pregled i kontrolu na granici treba u potpunosti preraditi i prilagoditi odredbama važećih propisa na državnom nivou, obzirom da je MVTEO u potpunosti preuzelo od entiteta sve poslove u svezi međunarodnog prometa životinja i proizvodima od životinja, veterinarskih lijekova i dr., od izdavanja rješenja za uvoz, , opremanja prijelaza, utvrđivanja uvjeta koje trebaju ispunjavati, donošenja zabrana uvoza, pa sve do organizacije rada granične veterinarske inspekcije i upravljanja prijelazima.

U postojećem zakonu je veterinarska pregled u klaonicama neprecizno definiran, jer je u čl. 72. određeno da pregled u klaonici vrši nadležna veterinarska organizacija, a u čl. 139. st. 8 ti poslovi su dodjeljeni kantonalnom inspektor, pa tako na osnovu ovog članka u sarajevskom i zapadnohercegovačkom kantonu sve veterinarsko-zdravstvene preglede, kontrole i nadzor obavljaju kantonalni inspektori, dok je u ostalim kantonima taj posao organiziran na način da u izvoznim objektima VZ preglede provode kantonalni inspektori, dok u ostalim objektima preglede provode ovlaštene veterinarske organizacije.

Radi usklađivanja sa propisima EU i reguliranje aktivnosti koje se odnose na veterinarske preglede, kontrole i nadzor potrebno je prvo uvesti u terminologiju pojmove službena kontrola i službeni veterinar te jasno opisati njegovu ulogu i nadležnost. Legislativa EU podržava model koji otvara mogućnost da nadležna tijela za dio poslova koji se odnose na službene kontrole, a za čiju realizaciju ne raspolaže dovoljnim resursima, ovlaste tzv. kontrolna tijela, koja su u pravilu veterinarske organizacije koje imaju dovoljno kvalificiranog kadra i da su akreditirane sukladno općim kriterijima za rad različitih tijela koja provode inspekcije, navedene u BAS ISO/IEC 45004 „Opći kriteriji poslovanja različitih vrsta tijela koja obavljaju inspekcije“ i/ili sukladno drugim standardima ako su relevantniji za dodijeljene zadatke koji jamči izbjegavanje eventualnog sukoba interesa u obavljanju dodijeljenih javnih ovlasti, čime bi se postojeće stanje na terenu moglo urediti na jasan i transparentan način neovisno o vlasničkoj strukturi veterinarskih organizacija. Novi model službenih kontrola ima za cilj optimiziranje kontrola primjenom metode analize rizika, ali na način da se ne umanju njihova efikasnost. Plaćanje nadoknada za provedene preglede u okviru službenih kontrola ne smije biti izravno od strane subjekta u poslovanju s hranom prema kontrolnom tijelu, nego bi subjekt u poslovanju s hranom trebao plaćati na jedinstveni račun prema nadležnom organu, koji će onda vršiti isplate kontrolnim tijelima na bazi dostavljenih izvješća o provedenim kontrolama. Važeće zakonske odredbe koje se odnose na promet proizvoda životinjskog podrijetla također ne pružaju

mogućnost daljnjeg usklađivanja s relevantnom legislativom Europske unije, te su potrebne izmjene s paralelnom implementacijom temeljnih odredbi „higijenskog paketa“.

2.3.1 Veterinarsko javno zdravstvo – predložene opcije

Opcija A – Zadržati zakon o veterinarstvu u neizmjenjenom obliku u dijelu koji se odnosi na veterinarsko javno zdravstvo

Ova opcija podrazumijeva zadržavanje postojećeg teksta u člancima Zakona koji se odnose na veterinarsko javno zdravstvo sa svim trenutnim neusklađenostima prema državnom zakonu o veterinarstvu i zakonu o hrani, te relevantnoj EU legislativi u pogledu odredbi koje se tiču određivanja uvjeta u objektima za proizvodnju hrane životinjskog podrijetla, načinu njihovog odobravanja i registracije, maksimalno dopuštenih količina rezidua veterinarskih lijekova, pesticida, kontaminanata i drugih štetnih tvari u hrani i hrani za životinje, neškodljivom uklanjanju nusproizvoda životinjskog podrijetla, odgovornosti subjekata u proizvodnji hrane za zdravstvenu ispravnost hrane koju stavljaju na tržište, odredbe koje reguliraju međunarodnu trgovinu i promet životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla, nejasnoće u samom tekstu oko trenutne nadležnosti za provedbu veterinarskih pregleda u klaonicama što čini većinu teksta postojećeg zakona. Ovo predstavlja jasno odstupanje od zahtjeva postavljenih u EU propisima i proizvodi elementarnu pravnu nesigurnost. Zadržavanje važećeg teksta zakona neće doprinijeti rješavanju problema u ovoj oblasti, te će još više unazaditi funkcioniranje ove grane privrede.

PREDNOSTI

- **Nema prednosti** jer nadležne institucije nastavljaju primjenjivati odredbe Zakona kao i do sada, a problemi na terenu se samo produbljuju.

NEDOSTACI

- **Ostaje neusklađenost sa državnim zakonom** i nemogućnost potpune implementacije zahtjeva iz EU legislative koji su potrebni za daljni pristup BiH EU i otvaranje tržišta za domaće proizvode
- **Ostaje nedorečenost u odgovornosti za provedbu veterinarskih pregleda u klaonicama** i mogućnost sukoba interesa kada ove poslove obavljaju privatne veterinarske organizacije
- **Ostaje obaveza pregleda svih pošiljki** koje podliježu veterinarskom pregledu prilikom utovara, pretovara i istovara te daljnje financijsko i operativno opterećenje subjekata u poslovanju s hranom
- **Povećano administrativno opterećenje službenika** u ministarstvu zbog obnavljanja rješenja svake dvije godine
-

Opcija B – Unaprijediti odredbe Zakona o veterinarstvu izmjenama i dopunama koje se odnose na veterinarsko javno zdravstvo

Ova opcija podrazumijeva detaljnu analizu i unaprjeđenje odredbi zakona koji se odnose na veterinarsko javno zdravstvo. Cilj je prilagoditi i usaglasiti dijelove teksta sa trenutno važećim državnim propisima u pogledu raspodjele nadležnosti za reguliranje pojedinih segmenata ove oblasti, te ukloniti postojeće kontradiktornosti u tekstu oko nadležnosti za provođenje veterinarskih pregleda u klaonicama. Bilo bi potrebno i unijeti nove elemente koji bi preciznije regulirali mogućnost dodjeljivanja javnih ovlasti privatnim veterinarskim organizacijama radi izbjegavanja sukoba interesa

u obavljanju tih poslova, te izbaciti veći dio odredbi koje se odnose na međunarodni promet obzirom da je te poslove u potpunosti preuzeo Ured za veterinarstvo BiH.

PREDNOSTI

- **Jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH**, usvajanjem jasnijih odredbi Zakona, te usklađivanjem procedure odobrenja objekata jača se jedinstven ekonomski prostor u BiH te kreiraju istovjetne procedure odobravanja objekata u cijeloj BiH i u sprezi sa reduciranjem papirologije prilikom prometa proizvodima životinjskog podrijetla istovremeno se unapređuje poslovno okruženje u FBiH i jača njena konkurentnost.
- **Unapređuje se zaštita zdravlja ljudi, životinja i okoliša**, jer bi se službene kontrole počele provoditi ciljano i planirano na bazi analize rizika te bi inspektori mogli posvetiti više vremena subjektima kod kojih su utvrdili veći broj nedostataka.
- **Ubrzan i jednostavniji postupak prometovanja proizvodima životinjskog podrijetla**, unapređenjem zakonskog okvira će se otkloniti postojeće prepreke u postupku prometovanja te umanjiti troškovi cjelokupnog procesa jer će pošiljke proizvoda životinjskog podrijetla u prometu na unutarnjem tržištu pratiti samo komercijalni dokument.

NEDOSTACI

- **Kompleksnost u osiguranju sprovođenja reforme**, uslijed potrebe za izmjenom velikog broja odredbi zakona, pa i samog koncepta, terminološkog usklađivanja i dopune vezanih podzakonskih akata. Ovo može potencijalno predstavljati poteškoću, jer su ključni politička volja i spremnost nadležnih institucija za reformom.
- **Kompleksnost u osiguravanju pravilne primjene novih odredbi Zakona**, ovakva izmjena Zakona će doprinijeti uvođenju i primjeni novih praksi. Potencijalna poteškoća može biti otpor nadležnih organa i službenika u primjeni novih odredbi.

Opcija C – Sistemski izvršiti reformu Zakona, usvajanjem novog teksta i usklađivanjem sa EU propisima, te usklađivanjem ostalih vezanih propisa u FBiH

Ova opcija podrazumijeva suštinsko unaprjeđenje odredbi ovog Zakona, s ciljem eliminacije nedorečenosti i nepreciznosti, te njegovog kvalitativnog usklađivanja sa državnim propisima i konceptualna promjena pristupa problematici veterinarskog javnog zdravstva koji bi bio više orijentiran na operativnu provedbu politika koje se donose na nivou države umjesto na njihovo usvajanje. Uskladila bi se terminologija i definicije pojmova i harmonizirala procedura odobravanja objekata. Prihvatanjem odredbi EU legislative koje se odnose na odgovornost subjekata u poslovanju s hranom, pojednostavio bi se promet hranom životinjskog podrijetla u unutarnjem prometu i izbjeglo nepotrebno administrativno opterećenje veterinarskih inspektora/veterinara za izdavanje potvrda prilikom utovara pošiljki hrane životinjskog podrijetla. Stvaranjem pravnog temelja za dodjelu koncesija, omogućila bi se striktna dodjela pojedinih javnih ovlasti i izbjegli problemi pojave sukoba interesa kod privatnih veterinarskih organizacija prilikom izdavanja javnih isprava ili provođenja veterinarskih pregleda i kontrola. Dodatnim reguliranjem načina naplate naknada za obavljeni veterinarski pregled koji se ne bi smio obavljati direktno između subjekta pregleda i kontrolnog tijela izbjegao bi se i ovaj mogući sukob interesa i praksa rada koja je u suprotnosti sa praksom određenom u EU legislativi. Ovakvim pristupom bi se riješile postojeće nedoumice i umanjila pravna nesigurnost, identificirali vezani propisi, te bi se njihovim izmjenama i dopunama izvršila sveobuhvatna sistemska reforma.

PREDNOSTI

- **Jasan, precizan i usklađen zakonski okvir**, usvajanjem novog teksta Zakona bi se otklonili svi postojeći nedostaci, omogućila modernizacija i unapređenje ovog propisa, te u potpunosti otklonila pravna nesigurnost i ojačala konkurentnost tržišta FBiH. Ovim pristupom bi se

odgovorilo i na zahtjeve postavljene od strane Europske komisije u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja, te usklađivanja s drugim međunarodnim standardima, odnosno usklađivanje sa zahtjevima EU u ovoj oblasti.

- **Jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH**, usvajanjem jasnih odredbi Zakona, te usklađivanjem postupka odobravanja objekata jača se jedinstven ekonomski prostor u BiH, te kreiraju istovjetni kriteriji u cijeloj BiH, dok se istovremeno unapređuje poslovno okruženje u FBiH i jača njena konkurentnost.
- **Ubrzan i jednostavniji postupak prometovanja proizvodima životinjskog podrijetla**, unapređenjem zakonskog okvira će se otkloniti postojeće prepreke u postupku prometovanja te umanjiti troškovi cjelokupnog procesa jer će pošiljke proizvoda životinjskog podrijetla u prometu pratiti samo komercijalni dokument.
- **Manje radno opterećenje za uposlenike nadležnih institucija**, novim odredbama Zakona bi se umanjilo radno opterećenje uposlenicima nadležnih institucija (inspekcija), jer bi se ukinula potreba izdavanja potvrda za pošiljke proizvoda životinjskog podrijetla i provedbe pregleda u unutarnjem prometu za ove pošiljke prilikom utovara, pretovara i istovara.

NEDOSTACI

- **Kompleksnost u osiguranju sprovođenja reforme**, usljed potrebe za izmjenom ostalih odredbi zakona, terminološkog usklađivanja i dopune vezanih podzakonskih akata. Ovo može potencijalno predstavljati poteškoću, jer su ključni politička volja i spremnost nadležnih institucija za reformom.
- **Kompleksnost u osiguravanju pravilne primjene novih odredbi Zakona**, ovakva izmjena Zakona će doprinijeti uvođenju i primjeni novih praksi. Potencijalna poteškoća može biti otpor nadležnih organa i službenika u primjeni novih odredbi.

3. POTENCIJALNI UTICAJI

3.1 Ekonomska analiza

4. PROVEDBA

Ovo poglavlje obrađuje pitanja provedbenih mehanizama, metoda, pristupa i ograničenja i sankcija, ako postoje. Ustavni temelj za donošenje Zakona o veterinarstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine sadržan je u odredbama članka III 2. i) u svezi sa člankom III 3.(1),(2) i (3) i člankom IV A.5.20.(1) d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine prema kojima je u nadležnosti federalne vlasti i kantona iskorištavanje prirodnih bogatstava. Imenovane nadležnosti se mogu vršiti zajednički, odvojeno ili od strane kantona uz koordiniranje Federacije, koja donosi zakone na razini Federacije BiH, uvažavajući pritom specifičnosti pojedinih federalnih jedinica. Člankom IV. B. 3. 7. (f) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine propisane su nadležnosti ministara u Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, gdje je propisano da su ministri odgovorni za provođenje federalne politike i izvršavanje federalnih zakona iz okvira nadležnosti svoga ministarstva ili izvršavanja zadataka koje mu odredi Premijer, te za predlaganje i davanje preporuka u vezi sa propisima iz okvira nadležnosti svoga ministarstva ili prema zadatku koji mu odredi Premijer.

Uredbom o postupku procjene uticaja propisa predviđene su metode za pripremu propisa, koje su korištene tokom pripreme ovog izvještaja. Ne postoje nikakva ograničenja, nadležni organi uprave, odnosno Vlada Federacije BiH ima ustavni osnov za izmjenu Zakona, te utvrđivanje mogućnosti da bira koju vrstu izmjene će napraviti, a u skladu sa gore navedenim okvirom.

5. INDIKATORI UČINKA – PRAĆENJE I EVALUACIJA

Nakon okončanja cjelokupnog procesa, odnosno usvajanja novog okvira, neophodno je pratiti i evaluirati metode za njegovo provođenje, kao i ostvarene rezultate. Shodno tome, potrebno je utvrditi konkretne i mjerljive pokazatelje za praćenje predložene regulative koji su direktno vezani za ciljeve identifikovane ovom intervencijom, te razviti metodologiju za mjerenje uspjeha provedbe predloženih mjera.

Praćenje napretka regulative i evaluacija njenih rezultata su značajne faze procesa RIA. Praćenje i evaluacija su dio procesa provjere kvaliteta i pružaju vrijedne informacije analitičarima koji vrši procjenu uticaja kao i kreatorima politika o uspjehu nove regulative s aspekta originalnih ciljeva koji su određeni za predloženu mjeru. Rezultati praćenja i evaluacije će pružiti korisne informacije za poboljšanje kvaliteta rada na RIA-i koji će uslijediti. Radna grupa će utvrditi detaljne prijedloge za praćenje i evaluaciju novog propisa i utvrditi institucije koje su odgovorne za praćenje i evaluaciju i izvještavanje o njima.

6. KONSULTACIJE

U svakoj od faza izrade ovog dokumenta korištene su aktivne konsultacije sa ključnim grupama iz vladinog i privatnog sektora. Predstavljen je okvir i metodologija rada na pripremi ovog izvještaja. Predstavnici različitih institucija i udruženja iznijeli su svoje poglede na dosadašnje probleme u primjeni Zakona, ta sugerirali rješenja za koja su smatrali da su optimalna i uglavnom su podržali ovu aktivnost, jer smatraju da je Zakon zastario i više ne služi svrsi zbog koje je donesen. U nastavku je pregled sugestija i komentara od predstavnika pojedinih institucija.

6.1 Aktivne konsultacije

- a) U sklopu aktivnih konsultacija održan je sastanak sa Federalnim ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, veterinarskim inspektorima Federalne uprave za inspeksijske poslove, Predstavicima Ureda za veterinarstvo BiH, Inspektoratom veterinarske inspekcije Kantona Sarajevo, pomoćnikom ministra za veterinarstvo HBŽ, Veterinarima iz veterinarskih stanica, Predsjednikom udruge prerađivača mlijeka u BiH, Direktorima subjekata u poslovanju s hranom.
 - 1) Tijekom uvodnog sastanka sa Federalnim ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, održanim 11. svibnja 2017. u Sarajevu razgovaralo se o RIA procesu. Zaključeno je da se RIA na Zakon treba uraditi uz konsultacije ostalih nadležnih tijela i drugih zainteresiranih strana u FBiH. Ispred ministarstva u procesu će učestvovati neformalna radna grupa, a RIA treba biti što prije završena kako bi novouspostavljena Radna grupa za izradu Zakona o veterinarstvu mogla što prije započeti svoj rad.
 - 2) Na sastanku sa veterinarskim inspektorima Federalne uprave za inspeksijske poslove održanog 17. svibnja 2017. isrpno je ukazano na problematiku koja je evidentirana na terenu kod primjene Zakona. Putem email-a je dostavljena prezentacija od strane

veterinarskog inspektora u kojoj je problematika provedbe Zakona u oblasti identifikacije životinja i godišnje naredbe prikazana vrlo detaljno.

- 3) Na sastanku sa šefom Inspektorata veterinarske inspekcije Kantona Sarajevo održanog 17. svibnja 2017. istaknut je problem nedovoljnog financiranja mjera iz godišnje naredbe, te općenito problem financiranja npr. u slučajevima nadoknade štete zbog neškodljivog uklanjanja kada se troškovi u pravilu dijele između federalnog i kantonalnog nivoa, a problematizirana je i trenutna Zakonska odredba koja omogućava naređivanje mjere neškodljivog uklanjanja životinja samo glavnom federalnom veterinarskom inspektoru, iako lokalni kantonalni inspektor provodi sve ostale mjere na zaraženom imanju. Pozdravljena je mogućnost pristupa bazi podataka za označavanje životinja uz zamjerku da lokacijska ograničenja onemogućavaju dobivanje potpune informacije o životinji. Također je potvrđena važnost jasne podjele terena između veterinarskih organizacija. Iznesen je problem koji se pojavljuje kod uzimanja uzoraka za provedbu plana monitoringa rezidua kada se dešava da u istom subjektu uzorke uzima i kantonalna i federalna inspekcija. Iznesen je i stav da se proces odobravanja objekata treba standardizirati, jer su imali slučajeve da su morali zabraniti rad objektima koji su tek dobili rješenje o ispunjavanju uvjeta strane komisije kantonalnog ministarstva.
 - 4) Na sastanku sa veterinarima iz JP „Veterinarske stanice Visoko“ iz Visokog i privatne stanice Romić iz Kupresa održanog 17. svibnja 2017. iznesena je problematika s kojom se svakodnevno suočavaju, a najveći naglasak stavljen je na potrebu raspodjele terena, osiguranje poštivanja najnižih cijena veterinarskih usluga, sprječavanje nabavke lijekova na „crno“ od strane farmera, osiguranje dovoljnih količina cjepiva za brucelozu kako bi se ispunila svrha provedbe kampanje masovne vakcinacije, korjenito revidiranje sustava označavanja životinja i uklanjanje svih uočenih nedostataka te uspostava funkcionalnog sustava.
 - 5) Na sastanku sa predsjednikom udruženja industrije prerađivača mlijeka u BiH održanog 23.5.2017 godine izneseni su problemi s kojima se industrija susreće kad se radi o primjeni Zakona. Najveća zamjerka je iznesena na trenutnu potrebu izdavanja potvrda o zdravstvenoj ispravnosti proizvoda i sirovina u unutarnjem prometu, te neujednačenu primjenu ovog propisa u različitim kantonima. Postojeće neusklađenosti zakonskih odredbi u Zakonu o veterinarstvu na državnom i entitetskom nivou se eksploatiraju od strane nekih inspektora onako kako njima odgovara i ovisno o trenutnoj procijeni pa se nekad primjenjuju odredbe entitetskog zakona, a u nekim slučajevima državnog. Najviše problema proizlazi iz zastarjelosti postojećeg zakona i njegove neusaglašenosti sa propisima iz „higijenskog paketa“ obzirom da svi subjekti članovi udruženja imaju implementirane funkcionalne sustave samokontrola i ispunjavaju u potpunosti standarde EU, a većina redovito izvozi svoje proizvode u EU.
- b) Kao dio aktivnih konsultacija obavljani su brojni telefonski razgovori s predstavnicima institucija na lokalnom nivou u HBŽ i ZHŽ, predstavnicima Agencije za sigurnost hrane BiH, veterinarima iz drugih veterinarskih organizacija, predstavnicima subjekata u poslovanju s hranom radi pojašnjavanja nekih problema i sticanja dubljih uvida u stanje u oblasti.

6.2 Pasivne konsultacije

7. Rezime i preporuke